nički pišu Violeta D. Milošević, Olivera M. Milovanović i Marijana S. Timotić.

Pojedini radovi bave se kulturnom dimenzijom pripovijedanja. Autori, kao što su Ivana Pešić, Suzana Tanasijević i Marko Bojić, ističu *storytelling* kao vrijedan medij za očuvanje i prenošenje narodne tradicije, bajki, legendi i vjerovanja. Zbornik opisuje i različite oblike *storytelling* projekata, poput radionica za djecu predškolskog uzrasta (Višnja Lj. Rajković Mrdaković, Olivera Stajić), ili inovativnih metoda poput *kamishibaija* (Biljana Krnjajić, Anita Tufekčić).

Radionice poput „Bajkaonice" koju vodi Bojan Lazić pokazuju na koji način pripovijedanje može razvijati ljubav prema knjizi i čitanju već od prvog razreda osnovne škole, što je ključno u formiranju čitateljskih navika.

Zbornik donosi i zanimljive primjere povezivanja *storytellinga* s novim tehnologijama, što prikazuje Vladimir Tot kroz korištenje besplatnih digitalnih alata koji obogaćuju pripovjedačku praksu. Takav pristup potvrđuje da *storytelling* nije samo nostalgija, već se uspješno integrira s tehnološkim razvojem.

Kako nam zastupljeni radovi pokazuju, *storytelling*, posebno u digitalnom dobu, može biti važan alat za očuvanje identiteta i kulturnog nasljeđa, ali i za razvoj kritičkog mišljenja i empatije kod mlađih generacija. Također, može se pokazati važnim i u jačanju zajednica te poticanju cijeloživotnog učenja. Iskustva i primjeri predstavljeni u ovom zborniku dragocjeni su ne samo za knjižničare već i za sve obrazovne radnike i kulturne djelatnike. Također, mogu biti i poticaj za daljnja istraživanja ovog fenomena.

Davor Bašić Palković

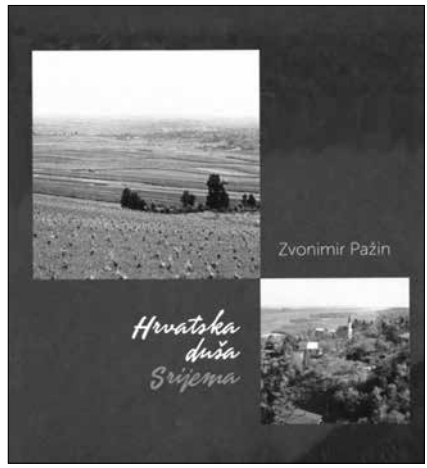
Zvonimir Pažin, *Hrvatska duša Srijema*, Zajednica protjeranih Hrvata iz Srijema, Bačke i Banata, Zagreb, 2023., 328 str.

Autor knjige *Slankamen – tak'og sela nigdi nema* Zvonimir Pažin tijekom 2023. godine objavio je još jedno djelo koje je posvetio zavičaju. Riječ je o knjizi *Hrvatska duša Srijema* u kojoj autor piše o mjestima i ljudima koji su stradali u Srijemu, u kojoj pokazuje ljubav prema zavičaju te podsjeća da vlastito nasljeđe treba sačuvati za budućnost, za generacije koje dolaze. Nakladnik knjige je Zajednica protjeranih Hrvata iz Srijema, Bačke i Banata, udruga koja okuplja Hrvate iz Vojvodine i ima sjedište u Zagrebu, te je novi naslov u okviru Biblioteke *Srijemski Hrvat*. Glavni urednik knjige je Zlatko Žužić, tajnik Zajednice protjeranih Hrvata iz Srijema, Bačke i Banata, lektorica je Maja Tančik, a likovno-grafičku obradu napravili su Dora Šurija i Srećko Kovačević. Za tisak se pobrinulo Znanje d.o.o., jedna od najstarijih nakladničkih kuća iz Zagreba. Knjiga ima meki uvez.

Knjiga *Hrvatska duša Srijema*, koja broji 328 stranica, započinje Uvodnom riječju autora u kojoj se vrlo emotivno obraća čitateljima pišući o svome rodnome mjestu Slankamenu i uspomenama koje ga uz njega vežu cijeli život. Nakon uvoda slijedi dio knjige pod naslovom „Umjesto predgovora", koji je zapravo pismo mons. Eduarda Španovića, nekadašnjeg novoslankamenačkog župnika, a napisao ga je svojedobno u Srijemskoj Mitrovici 29. Siječnja 2016. godine prigodom izlaska Pažinove prve knjige *Slankamen – tak'og sela nigdi nema*. U svojoj knjizi, koja se sastoji od većeg broja poglavlja, autor donosi pregled povijesti srijemskih Hrvata te opisuje njihov vjer-

ski, kulturi i društveni život. Toj tematici posvetio je poglavlja „Srijem – zavičaj, uspomena i vječita tuga“, „Srijemska biskupija – čuvar vjere, tradicije i ponosa“, „Hrvati u Srijemu – od stoljeća sedmog“, „Šokci – ime, podrijetlo i još ponešto“. Nadalje, dotiče se tragičnih zbivanja tijekom devedesetih godina prošloga stoljeća, a piše i o sadašnjem stanju hrvatske zajednice u Srijemu. Obrađujući navedene teme, autor piše o svakome mjestu posebno – od onih većih i poznatijih do onih manjih i slabije poznatih (Petrovaradinu, Kukujevcima, Gibarcu, Zemunu, Srijemskoj Mitrovici, Rumi, Šidu, Moroviću, Novom Slankamenu, Golubincima, Hrtkovcima, Sotu, Novim Banovcima, Čereviću, Beočinu, Inđiji, Beški, Srijemskim Karlovcima i dr.). Sadržaj u knjizi potkrijepljen je ilustracijama i značajnim brojem fotografija.

Značajno mjesto u Pažinovoj knjizi posvećeno je stradanjima srijemskih Hrvata, prije svega tijekom Drugoga svjetskoga rata i poraća te tijekom devedesetih godina prošlog stoljeća. Kada je riječ o razdoblju Drugoga svjetskoga rata i poraća, prema navodima samog autora, pitanje tadašnjeg stradanja srijemskih Hrvata je „vrlo kompleksno i složeno, utoliko više što je problematika nedovoljno i nepotpuno obrađena, a literatura ili nedostupna ili je vrlo oskudnog sadržaja“. Pažin je za potrebe istraživanja detaljno proučio literaturu i znanstvene radove o ovoj problematici, pregledao izvješća i popise različitih povjerenstava te je razgovarao s ljudima koji se još sjećaju tih događaja ili su ih prenijeli svojim bližnjima. Autor je, unatoč preprekama, uspio obraditi podatke za 47 naselja u Srijemu te je sastavio jedinstveni popis stradalih Hrvata tijekom Drugoga svjet-

skog rata i poraća. Na popisu se nalazi 2258 osoba. Posebnost i jedinstvenost navedenog popisa očituje se prema autorovim riječima u tome što se pritom „nije radila nikakva selekcija po ideološkoj, vojnoj ili bilo kojoj drugoj pripadnosti“. Uz svako osobno ime upisana je i godina rođenja, zanimanje, datum i mjesto stradanja te broj sudske presude u slučaju da je postojala. Od navedene brojke od 2258 stradalih srijemskih Hrvata autor navodi da je njih 1487 likvidirano nakon ulaska partizanskih jedinica na područje Srijema u jesen 1944. godine. Iako je i sam autor Zvonimir Pažin osjetio tragediju stradanja, koja je pogodila veliki broj vojvođanskih Hrvata tijekom 1990-ih, morao je napustiti Novi Slankamen uslijed političkih i društvenih previranja 1991. godine nakon čega je otišao živjeti s obitelji u Zagreb, pri prezentiranju podataka o stradanju srijemskih Hrvata nije mu bio cilj isticati hrvatsku žrtvu, a pogotovo nije imao namjeru umanjivati, zanemarivati ili omalovažavati stradanja Srijemaca drugih nacionalnosti. Prema njegovim riječima, svaka žrtva, napose ona nevino stradala, zaslužuje pijetet i poštovanje.

Godine 2015. objavljen je Pažinov prvijenac *Slankamen – tak'og sela nigdi nema*, knjiga također posvećena zavičaju, te je nova publikacija *Hrvatska duša Srijema*, prema njegovim riječima, svojevrsni nastavak njegova istraživanja i pisanja o Hrvatima u Srijemu. Pažin nije povjesničar po struci, poviješću se bavio iz ljubavi i hobija te se ovom svojom zadnjom knjigom htio odužiti zavičaju koji je morao napustiti kao i veliki broj njegovih sunarodnjaka. „Budućnost ne možemo predvidjeti, ali neki pokazatelji govore da će Hrvati teško opstati u Srijemu. Ostaje nadati se kako naš kićeni Srijem neće biti zaboravljen, kako neće zarasti u korov uspomena i kako će zauvijek ostati tamo gdje jedino može naći mirni kutak: u našim srcima", zaključio je Zvonimir Pažin u svojoj zadnjoj knjizi. Preminuo je iznenada u obiteljskom domu u Zagrebu 2. siječnja 2025. godine.

Ivana Andrić Penava

Leksikon podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca, sv. 16 (Malj-Mu), ur. Slaven Bačić, Hrvatsko akademsko društvo, Subotica, 2023., IV, 308 str.

Od 2004., kada je izašao prvi svezak, pa do danas, objavljeno je ukupno 16 svezaka *Leksikona podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca*, u kojima je obrađeno prvih 18 slova abecede (A – M), te drugo izmijenjeno i dopunjeno izdanje prvoga sveska. U izradu *Leksikona* uključeno je više od 150 suradnika različitih struka iz Vojvodine, Mađarske i Hrvatske. Rad na *Leksikonu* odvija se u okviru Hrvatskoga akademskog društva u Subotici, odnosno njegove Sekcije za leksikografiju. Obrađene teme odnose se na prošlost i sadašnjost Hrvata u međurječju Dunava i Tise, od Senandrije na sjeveru, do Novoga Sada na jugu, a svezak br. 16 obradio je teme na slovo M, točnije od pojmova na Malj (Maljica) do pojmova na Mu (Muvolovka). Na izradi 16 sveska surađivala su 53 autora, napisana su ukupno 272 priloga, koje prati 8 uputnica i 157 ilustracija. U ovu brojku ulaze i dodatni prilozi na kraju sveska, 7 članaka i 1 uputnica, kojima se dopunjuju raniji svesci. Tiskan je u 500 primjeraka. Sadržaj sveska čine sljedeće tematske odrednice: biografije, toponimi, etnografski pojmovi, glasila, makropedijski prilozi.

U svesku je obrađen veći broj životopisa (204) značajnih osoba iz prošlosti i sadašnjosti bačkih Hrvata. Spominju se znanstvenici, liječnici, glazbenici, svećenici, književno-kulturni, prosvjetni, politički, sportski i drugi društveni djelatnici.

Najviše je priloga o znamenitim i uspješnim osobama iz porodica Mamužić, Marcikić, Marković, Markulin, Martinović, Matarić, Matijević, Matković, Merković, Miković, Milanković, Milašin, Milodanović, Mukić i drugih, a među njima su i mnoge plemićke porodice.

Svezak navodi i opisuje veći broj toponima u trenutku kada polagano izlaze iz službene uporabe te se neki od njih rijetko spominju (Matarići, Matević, Milkut, Mirgeš, Mironić, Mišićevo, Mlaka, Monoštor, Monoštorlija, Mostonga). Osobito zanimljivo je područje etnologije. Nalazimo pojmove koji se odnose na uporabne predmete korištene u nekadašnjem narodnom životu, pojmove koji se odnose na narodni ples, običajne prakse tijekom godine, svadbene običaje (maljica, mamuza, maske, mastalundžije, Materice, Mikulaš, mladenci, momač-